

Ugovori in pripombe

Suverena omejenost

Mateja Bora

Borovo »oznako« (narekovaji!) sem pričakoval, ker logično sledi iz prvega pisanja (»Pred novim plenumom...«, KL 3. 3. 1988): če je omejena suverenost prirojena slovenskemu narodu in če temu narodu nekako vendarle pripadajo, mora biti prirojena tudi meni. Moj pogled na Slovence (in na mojo usodo med njimi) je, kot je znano, drugačen. Menim, da sta oseba in narod, ki je tudi »nekaka oseba, (ki ima) podobno kot človekova oseba pravice, ki mu jih nihče ne sme odreči in ki se jim celo niti sam ne more in ne sme odpovedati«¹ – v načelu **avtonomna in suverena**. Samo omejena pamet se vnaprej odpoveduje suverenosti in odreka suverenost drugim!

Da bi prikrl to omejenost, Bor v svojem najnovejšem izdelku – pa tudi sicer – razgraja in razsaja, pri čemer mu niso tuje tudi najbolj prostaške žalitve. Bor me označuje z besedami **slab, nepremišljen, ne-inteligenčen, čuden, bedast, bik, maloumen, neznanstvena neumnost, laž, revščina, pornografska ogabnost, izguba pameti**... poleg tega pa me skuša politično očrniti, ko govori o nekakšnem desničarskem **lobiju**, v katerem naj bi jaz deloval skupaj s Francetom Bučarjem; ko govori, naj bi imel potuho pri političnih forumih, in ko mi očita, naj bi hotel diskreditirati »preveč svobodoumne ljudi iz partizanskih vrst«. K temu se še vrnem.

Matej Bor razklada takšne »misli« (narekovaji!) že dolgo let. Bil je pred dvajsetimi leti podpisnik izjave »Demokracija da, razkroj ne!«. Neresnico govori, ko pravi, da mu ni prinesla »zlata, temveč negodovanje«: ta izjava iz pozne jeseni 1968 je pomenila napad na splošno in kulturno politiko Staneta Kavčiča in bila uvod v intelektualno represijo, ki se je na Slovenskem razvila v začetku sedemdesetih let. Podobno funkcijo hoče imeti danes »Sporočilo« ustanovnih članov Plenuma kulturnih delavcev OF, o čemer je javnost sicer dovolj podrobno obveščena in mi o tej stvari tu ni treba govoriti.

Pred dvajsetimi leti sem bil mlajši in me je na neki način še veselilo upoštevati Borove »fundamentalistične« poglede. Danes je stvar drugačna: Bor ima v svojem zlatem penzionu gotovo dovolj časa in veselja, da sestavlja različne pamflete, obtožnice in »sporočila« na moj in še čigav račun; meni pa takšnega časa in veselja – ker ne živim od revolucionarnih »obresti« (narekovaji!) in se moram pač preživljati s svojim delom – primanjkuje. Zato tudi izjavljam, da si tokrat z Matejem Borom dopisujem zadnjic.

Diskvalifikacije, ki jih berem v Borovem izdelku, so gotovo po eni strani penzionistične in »fundamentalistične«; v svojem današnjem učinku pa pomenijo prispevek k realsocialistični in regresivni politiki, in niso osamljene. Bor izreče resnico, ko ugotavlja, da »smo« leta 1948 »malo manj« prelomili s **stalinizmom**. Da je bil Bor stalinist, je zunaj dvoma, da pa je »malo manj« prelomil s stalinizmom, dokazujejo njegovi novi spisi.

Matej Bor piše, da sem nepoklican vstopil v slovensko kulturo, v njeno literaturo in celo v akcijski odbor Plenuma kulturnih delavcev OF, ki so po njegovem mnenju pač **njegova hiša**; in ker v tem besu ne izbira besed – ampak me prostaško žali – sem se odločil nekoliko razviti misel iz svojega prvega ugovora Boru (»Si tacuisset, philosophus mansisset«, **Delo**, 10. marca). Gre za zadnji odstavek mojega spisa, v katerem z začudenjem ponavljam Borovo »ugotovitev« (narekovaji!), da je

V najnovejših **Književnih listih** (17. marca 1988) se moje ime (z debelimi črkami) pojavlja v dveh naslovih, enkrat v **rodilniku**, drugič v **dajalniku**: Bor misli, da mi je **prirojena** »omejena suverenost«, tisto, kar mi daje njegov mari-borski advokat pa seveda ni vredno omembe.

v revoluciji izginil »Človek z veliko začetnico«, ki ga torej tudi danes »na Slovenskem ni nikjer več«.

Kdo je ta Človek, ki je izginil v revoluciji? Kdaj je prišel vanjo, zakaj je odšel iz nje? Kako to, da ga danes ni nikjer več, in zakaj naj bi danes tam, kjer ga ni, vendar bil?

Po Borovih besedah je mogoče sklepati, da je to revolucionarni Človek, ki pa je v revoluciji opešal in navsezadnje revolucijo tudi zapustil. Ali lahko sklepamo, da je leta 1942 v revoluciji ta Človek še bil? Najbrž lahko. Sodim, da gre za samega voditelja mednarodnega revolucionarnega gibanja, ki je s svojo dolgo roko usmerjal tudi naš »narodnoosvobodilni boj« (narekovaji!), saj mu je naš »pesnik« (narekovaji!) posvetil tega leta »doživetvo« (narekovaji!) revolucionarno pesem:

STALINU!

*Tovariš Stalin, hura! In lep pozdrav.
Odkod? S slovenskih gmajn, vasi, iz host.
Saj jih poznaš. Saj hodiš, dobri gost,
vsak dan med nas. Iz ruskih step daljav...*

*Prihajaš v koče, za hip posediš,
okoli tebe starci, kup otrok.
Z oči kopnita jim obup in jok,
ko jim s širokim smehom govoriš...*

*– Kako je zdaj pri nas? – de gospodar.
– Bo že, bo že. Nihče ne zlomi nas.
Prihajajo res z bombami nad vas,
pa – tvegajmo še to za našo stvar.*

*In greš naprej v fabrike, po cestah,
s samotno stražo v gošči pokramljaš,
in sleherni, ki mu roko podaš,
je spet močan, čeprav bil prej je plah.*

*Ob ognju z nami, sleherni večer,
tovariš naš, prijatelj in vodnik,
posedaš, govoriš... Tesnobo, krik
Tvoj glas prelje v radostni nemir...*

*Pred nami gre jeklena Tvoja pest,
kadar v naskok vihramo iz zased.
Gremo trdo, za Tabo, brez besed!
Iz host spustimo se do velemest!*

*Gremo s Teboj in Tvojimi v napad,
in Tvoji so milijoni, ves planet!
Vsa srca, vse pesti in vsak proklet
tepen, zavržen proletarski brat!*

*S Teboj zasedemo vso to zemljo,
ki naša ni bila, pa bo poslej.
Čez vso Evropo, brez tiranov mej,
podamo, Stalin, jutri si roko!²*

Iz istega leta kot pesem »Stalinu!« je tudi znana »Kri v plamenih«, kjer »pesnik« sovražniku grozi, da »naše korenine do pekla poženo«. Pove mu, da »danes vam streljajo v hrbet in obraz«, saj »naučili ste nas sovražiti, / poslušati krvi in duha

¹ Cf. Bogo Grafenauer, Slovensko narodno vprašanje, Ljubljana 1987, str. 157.

ukaz!« Bor to grozljivo in krvavo pesem (»kri ni bencin, / krvi ne zmanjka nikoli!«) sklepa s stavkom, ki se glasi:

Svetu zavlada človek, ne jeklo, zločin, mehanizirani umor

Torej, po zmagi revolucije, »narodnoosvobodilnega boja« (narekovaji!) bo svetu vladal človek, ki ima korenine v peklu, ki sovraži in posluša ukaz krvi, katere mu seveda ni žal, saj ni bencin. Danes se Bor kot vsi starci vrača v svojo mladost in se spominja človeka (Človeka), ki je vanj verjel. Revolucija je bila res okrutna, toda čisto tako se ni zgodilo, kot »poje« (narekovaji!) »pesnik« (narekovaji!). Bor obžaluje izgubo tistega pravega, krvavega Človeka s koreninami v peklu, ki je sposoben premagati »jeklo, zločin, mehanizirani umor... bencin, tanke, bombe...«. Borov Človek je močnejši in strašnejši od vseh teh mehaničnih morilskih naprav. Kdo lahko premaga jeklo, tanke, bencin, »motoriziranega Džingis kana«? To je lahko samo Nadčlovek. Znano je, da je bil takšen Nadčlovek prav Stalin. Zgodovina nas uči, da je bil nadvse podoben »motoriziranemu Džingis kanu«, in da je po vsem videzu sodeč – in v neki razsežnosti – »narodnoosvobodilni boj« potekal v znamenju spopada med dvema Džingis kanoma.

Bor je svojo poezijo položil na oltar vere v Nadčloveka, ki se mu še ni pokazal kot Džingis kan. Večino revolucionarjev je ta bolna vera po vojni zapustila, Bor pa jo – po vsem videzu – še vedno vzdržuje.

Treba je razločevati med dvema »verama« (narekovaji!) partizanov: mnogo jih je – v stiski – verovalo v Stalina in njegov tip družbene ureditve, mnogo – če ne več – pa se jih je uprlo okupatorju, ki si je bil prilastil njihovo domovino. V **narodnoosvobodilnem boju** (brez narekovajev!) so videli edino možnost za preživetje rodu oz. naroda, priložnost za narodno in družbeno osvoboditev, pri čemer niso zelo podrobno razmišljali o komunizmu, socializmu, samoupravljanju ali čem podobnem, ampak o svojih ljubljenih družinah, tovariših in rojakih.

Danes je takšnega verovanja manj ali celo zelo malo. Celotisti, ki nadaljujejo tradicijo revolucionarne partije, govorijo o »modernizaciji«, »prenovi«. Zase moram reči, da vidim smisel nadaljevanja tradicije OF v revitalizaciji njene pluralistične strukture, ki ji je kulturniški del Slovencev lahko naklonjen tudi zato, ker kulturniki v OF nikoli niso podpisali Dolomitske izjave, za katero vemo, da je bistveno reducirala prvotni pluralizem. Ob vseh teh pojava vzhajati pri veri v (Nad)Človeka se mi zdi – kako naj rečem, da ne omahnem na Borovo raven? – nekoliko zaostalo.

Bor si je nekoč prizadeval, da bi mu korenine poglale do pekla. Če se kaj spoznam na tamkajšnje razmere, bi sklepal, da v njih ni ustreznih sokov za dobro rast. Nič čudnega torej, če se je Borova krošnja tako posušila.

Danes si Bor prizadeva, da bi dal »pesniško« (narekovaji!) veljavo tistim političnim strukturam, ki zagrizeno ščitijo svoje privilegije oz. zgrešeno gospodarsko, socialno in kulturno politiko, in ki so pripravljene za ohranitev obstoječega (kriznega) stanja podpisati uvedbo unitarizma in vojaško-razredno politiko Pozdercev, Švarjev in navsezadnje tudi sedanjega predsednika zvezne vlade. S tem v zvezi moram reči, da je bil Bučarjev nastop v Evropskem parlamentu pač manifestacija **ne-omejene suverenosti** njegove osebe in njegovih strokovnih oziroma političnih pričanj; medtem ko napade nanj razumem kot postopke omejevanja takšne suverenosti oz. – če hočete – kot dejanja suverene omejenosti. Če se že kdaj oglašim v političnih zadevah, to storim v zvezi z dejanskimi subjekti prodiranja takšne omejenosti, ne pa v zvezi z njihovim »pesniškim« (narekovaji!) odrazom.

DIMITRIJ RUPEL

² Matej Bor, »Stalinu!«, Delo, julij 1942, štev. 4. (Ponatis ilegalnih izdaj Dela iz let. 1941 * 1942).

Še vem za domovino

Presenčil me je odziv, ki ga je imelo moje pisanje: telefonski klici, pisma in osebni stiki. Oglašali so se tuji ljudje in znanci, nekdanji partizani, in kar je posebej razveseljujoče, med njimi mnogi mladi ljudje. Vsi so mi pritrdjevali in izražali zadovoljstvo, da niso s svojimi sodbami sami.

Kaka vase zaverovana veličina bi jih nemara potrepljal po rami in pokroviteljsko dejal, da jim je dobro, ker niti ne mislijo. To je preprosteje, kakor priznati, da mislijo tudi drugi, da mislijo mnogi drugače, da se množe kritično misleči Slovenci, ki jih ni mogoče odpraviti s praznimi frazami.

Ne oglašam se k polemiki, ker nimam daru za prerekanje, ker ne čutim potrebe citirati lastne stavke, podčrtovati v njih besede in dokazovati, kaj sem mislil v resnici in česa ne. Kakor je kdo razumel, tako naj si zapiše za uho! Ima pa moj članek (Komu se imamo zahvaliti za svobodo? KL, 10. 3.